

Аксіологічні засади організації навчання здібних і обдарованих учнів

Наталія ТКАЧОВА,

доктор педагогічних наук, професор Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,

Артем ТКАЧОВ,

кандидат педагогічних наук, доцент Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Інноваційні процеси, що відбуваються в усіх сферах життєдіяльності суспільства, зумовлюють необхідність переосмислення основних пріоритетів шкільної освіти, визначення актуальних для сьогодення аксіологічних векторів її подальшого розвитку.

Як засвідчує аналіз сучасної наукової літератури, різні аспекти педагогічної аксіології перебувають в центрі уваги багатьох науковців. Так, теоретико-методологічні засади ціннісної проблематики в царині освіти визначено у працях І.Беха, Т.Бутківської, І.Зязюна, В.Кременя, М.Никандрова, В.Огнев'юка, З.Равкіна, О.Савченко, О.Сухомлинської та ін. Необхідність ціннісного збагачення змісту педагогічного процесу в сучасних загальноосвітніх навчальних закладах обґрунтовано в доробках С.Гончаренка, Ю.Мальваного, Л.Єрганжієвої, Є.Ямбурга та ін. Роль і місце цінностей у реалізації окремих напрямів навчально-виховної роботи в школі розкрито М.Боришевським, Л.Крицькою, Б.Чижевським та ін. Аксіологічні основи процесу вдосконалення професійної діяльності вчителів висвітлено в публікаціях Н.Асташової, В.Гриньової, І.Ісаєва, Р.Скульського, В.Сластьоніна та ін.

Високо оцінюючи значення проведених досліджень у галузі педагогічної аксіології, важливо наголосити на необхідності продовження наукового пошуку в обраному напрямі. Це насамперед пов'язано з тим, що інтенсивні зміни соціуму вимагають своєчасного оновлення аксіологічних доміант в освіті відповідно до тих вимог, що ставляться перед школою на кожному конкретному історичному етапі її розвитку, а також пошуку адекватних способів забезпечення інтеріоризації учнями соціально значущих цінностей.

Особливої актуальності поставлене завдання набуває в контексті організації шкільної освіти для здібних та обдарованих учнів, які в майбутньому

можуть зробити вагомий внесок у розвиток економіки, науки і культури країни та людства взагалі, досягти високих звершень у професійній діяльності й особистісній самореалізації. Однак успішність вирішення цього завдання значною мірою залежить від того, чи вдасться педагогічному колективу загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ) виявити й розвинути природні задатки кожного учня, сформувати його як самоактуалізовану, творчу, ініціативну особистість і гідного громадянина України. З огляду на це **метою статті** є визначення аксіологічних засад організації навчання здібних і обдарованих учнів у загальноосвітніх навчальних закладах.

За висновками відомих дидактів (В.Краєвський, І.Лернер, М.Скаткін та ін.), зміст шкільної освіти як адаптований соціальний досвід людства охоплює такі компоненти:

- досвід пізнавальної діяльності, фіксований у знаннях як її результатах;
- досвід здійснення відомих способів діяльності, який виявляється в сукупності набутих умінь і навичок;
- досвід творчої діяльності, що дозволяє приймати нестандартні рішення та оптимально діяти в незвичайних ситуаціях;
- досвід емоційно-ціннісних ставлень, який виявляється через систему оцінно-емоційних ставлень особистості до себе й навколишнього світу [5; 6].

Зазначимо, що у вітчизняних ЗНЗ основна увага вчителів традиційно приділялася засвоєнню учнями когнітивного й операційного компонентів змісту загальної середньої освіти. Однак, враховуючи провідні тенденції розвитку національних освітніх систем в XXI ст., такий підхід не відповідає вимогам часу. Нині одним із основних факторів, що суттєво впливає на розвиток національних освітніх систем, є загальний стан сучасної цивілізації. Він виявляється досить суперечливим: поряд із значними досягненнями актуалізуються найгостріші проблеми

глобального характеру. Так, починаючи з 70-х років ХХ ст. науковці відзначають глобальну екологічну кризу та реальну небезпеку вичерпання природних ресурсів. Деякі вчені говорять навіть про цивілізаційну кризу. З огляду на такі глобальні проблеми, як екологічні катастрофи, локальні війни, тероризм, голод, перспективи виживання людства є досить невизначеними. Як констатує В.Веселова, «все збільшується безодня між рушійними силами перетворень у зовнішньому світі та внутрішньою сутністю людського існування. Реальною стала небезпека взаємного знищення, подолати яку виявляється можливим, лише зрівноваживши матеріальний світ світом духовних цінностей» [2, с. 14].

У зв'язку з цим першочерговою значущістю нині набуває вирішення завдання щодо створення умов для засвоєння школярами такого компонента змісту освіти, як досвід емоційно-ціннісного ставлення до себе, інших людей й навколишнього світу в цілому. Це зумовлює необхідність модернізації навчально-виховного процесу в ЗНЗ на аксіологічних засадах, на чому наголошується у Національній доктрині розвитку освіти, законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», нових Державному стандарті початкової загальної освіти та Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, а також інших нормативних документах в освітній галузі.

У свою чергу, така модернізація потребує визначення конкретної системи цінностей, що має стати підґрунтям для організації процесу педагогічної взаємодії у ЗНЗ, а також шляхів формування в кожного учня стійкої й водночас достатньо гнучкої системи особистісних цінностей, яка дасть йому змогу повноцінно самореалізуватися у суспільстві. Отже, визначення аксіологічних засад організації навчально-виховного процесу в ЗНЗ передбачає насамперед пошук відповідей на такі запитання: *Які саме цінності мають бути засвоєні учнями в процесі здобуття ними середньої освіти? За допомогою якого педагогічного інструментарію цього можна досягти?*

Відповідь на перше запитання дозволяє визначити групу освітніх цінностей, тобто тих цінностей, що мають бути інтеріоризовані учнями в процесі здобуття ними загальної середньої освіти. Вони є певними освітніми орієнтирами, концептуальними ідеями, значеннями, ідеалами, своєрідними «маяками», примірними запланованими результатами процесу формування системи особистісних цінностей школярів, які мають сприяти їхній повноцінній самореалізації в усіх сферах життєдіяльності.

На основі аналізу нормативних документів, наукових праць провідних фахівців у галузі педагогічної аксіології (І.Бех, О.Вишневецький, І.Зязюн, І.Ісаєв, В.Огнев'юк, О.Савченко, В.Сластьонін, О.Сухомлинська та ін.), практичного досвіду роботи в загальноосвітніх навчальних закладах було зроблено висновок про те, що теоретичним фундаментом для організації навчально-виховного процесу в

сучасному навчальному закладі має стати система освітніх цінностей, яка охоплює п'ять провідних компонентів. *Перший компонент* – група фундаментальних, базових, наближених до загальнолюдських цінностей, що відображають стійкі ціннісні пріоритети людства: життя, людина, добро, природа, щастя, справедливість, свобода, рівність, гуманізм. *Другий компонент* – група національних цінностей (цінностей національної культури): національна ідея, рідна мова, народні традиції й звичаї, фольклор, національні символи. *Третій компонент* – група громадянських цінностей (цінностей демократичного суспільства): демократичні права й обов'язки, толерантність, релігійна терпимість, повага до культурних і національних традицій інших народів, інформація, самоосвіта. *Четвертий компонент* – група сімейних цінностей: любов, повага, вірність, взаємодопомога, взаємопідтримка, взаємопіклування, відповідальність, шанування предків. *П'ятий компонент* – група особистих цінностей: повноцінна особистісна самореалізація, постійне самовдосконалення, освіченість, морально-вольові якості [12].

Очевидно, що цінності першої групи, відображаючи глобальні цінності-цілі, домінуючі в суспільстві загальні ідеали людства, значною мірою зумовлюють вибір національних, громадських і сімейних цінностей. У свою чергу, особистісні цінності, з одного боку, є результатом інтеріоризації особистістю перших чотирьох груп цінностей, коли вони стають надбанням її індивідуальної свідомості та набувають для неї неповторного персонального сенсу. З іншого боку, ця група цінностей охоплює певні матеріальні й духовні об'єкти, що відповідають індивідуальним інтересам, прагненням, цілям людини, але можуть не мати високої соціальної значущості. На нашу думку, окреслена система цінностей є не лише достатньо чіткою, щоб допомогти ЗНЗ у визначенні загальних пріоритетів в організації навчально-виховного процесу, а й водночас достатньо гнучкою, щоб не перешкоджати пошукам власних шляхів їх реалізації на практиці з урахуванням шкільних традицій, специфічних особливостей контингенту вчителів і школярів.

Щодо такого завдання, як визначення педагогічного інструментарію процесу перетворення суспільно значущих цінностей на особистісно значущі для конкретного учня, маємо відзначити, що його розв'язання є більш складною проблемою, ніж теоретичне обґрунтування компонентного складу суспільно значущих цінностей. Адже, як наголосив К.Роджерс, основною метою впливу педагога на дитину є не формування особистості з попередньо запланованими якостями, не передача їй «готових» цінностей, а надання допомоги в саморозкритті її індивідуальності, реалізації тенденції «стати самостійною, відмінною від інших, унікальною людиною» [9, с. 161].

Такі самі думки висловлював А.Маслоу, стверджуючи, що сучасна «школа повинна допомогти

дитині заглянути в себе й визначити набір цінностей, які узгоджуються з її неповторною людською сутністю» [7, с. 197]. За А.Маслоу, лише навчальний заклад, орієнтований на дитину як головну самоціль, самоцінність, може результативно вирішувати важливе завдання формування особистісних цінностей учнів.

Актуальними для сьогодення є також висновки Г.Оллпорта, який констатував, що школа не виконує свого призначення щодо забезпечення умов для трансформації в учнів набутих аксіологічних знань на систему особистісних цінностей. Тому, на думку науковця, першочерговим завданням педагогічної науки є пошук і обґрунтування комплексу дієвих засобів, які б забезпечували перехід аксіологічних знань «із зовнішнього пласта особистості до самої системи «Я» [8]. При цьому процес перетворення зовнішніх цінностей на внутрішні, а засобів – на цілі Г.Оллпорт назвав функціональною автономією особистості.

Провідну мету загальної середньої освіти науковець вбачав у переведенні «змісту предмета з поверхового («категорія знання») рівня на пропріатичний» (рівень особистих переконань) [там само, с. 136]. Причому найкращим засобом вирішення цього завдання Г.Оллпорт вважав інтегрування «категорії знання» в розвивальну систему власного досвіду школяра, створення педагогічної ситуації, у якій «саморозкриття вчителя веде до самопізнання учня» [там само, с. 134].

Очевидно, що процес інтеріоризації учнями загальносуспільних цінностей є складним і багатоаспектним, адже ці цінності засвоюються кожною особистістю вибірково з урахуванням її власних цілей, переконань, ідеалів, накопиченого життєвого досвіду. Як наголошують І.Ісаєв, В.Сластьонін та Є.Шиянов, усвідомлення учнем суті та значення запропонованих цінностей ще не є гарантією того, що вони будуть спонукати його до активних соціально значущих дій. Адже спонукальну силу цінності набувають лише тоді, коли переходять у внутрішній план особистості, тобто коли людина починає керуватися ними під час визначення поточних цілей своєї діяльності, оцінює власну поведінку з позиції цих цінностей та за необхідності вносить до неї своєчасні зміни [10, с. 265].

Узагальнення результатів наукових досліджень, присвячених проблематиці ціннісного підходу в освіті (І.Ісаєв, В.Сластьонін, Є.Шиянов та ін.), дозволило дійти висновку про можливість використання в навчально-виховному процесі двох педагогічно доцільних моделей перетворення суспільно значущих цінностей на особистісні цінності кожного окремого учня. Перша з них реалізується завдяки системі заходів, що передбачають пред'явлення школярам ідеалів і цінностей «у готовому вигляді». Використовуючи її, вчителі мають створити умови для переведення суспільно значущих цінностей на рівень особистісних ціннісних доміант учнів.

Теоретичним підґрунтям другої моделі є описаний О.Леонтьєвим механізм зсувів мотиву на мету. Феномен «зсуву мотиву на мету» можна проілюструвати так. Учень має певну потребу, задоволення якої викликає в нього позитивні емоції (наприклад, отримати похвалу від учителя). Спочатку він виконує певні вимоги вчителя, пов'язані з поведінкою відповідно до певної системи цінностей (мета діяльності) заради задоволення своєї потреби (мотив діяльності). Нарешті, коли виникає стійкий зв'язок між поведінкою відповідно до суспільно значущих цінностей і позитивними емоціями, викликаними оцінкою вчителя, ставленням батьків, однокласників тощо, мета (добре себе поводити) перетворюється на мотив поведінки. Тому під час реалізації другої моделі вчитель має створювати спеціальні умови, що викликають в учнів певні ситуативні спонування. У разі систематичної активізації такі спонування поступово стають елементом стійких мотиваційних структур людини [10]. Зрозуміло, що ефективність процесу перетворення суспільно значущих цінностей на особисто значущі для учнів суттєво підвищується за умов педагогічно доцільного використання обох моделей.

Під час проведення дослідження було зроблено висновок: визначені аксіологічні засади мають стати теоретичною основою і для організації навчання здібних та обдарованих учнів. Водночас важливо відзначити, що робота з формування в них суспільно значущої системи цінностей має свою специфіку.

Насамперед маємо враховувати, що свій творчий потенціал людина може використовувати як на благо людей і держави, так і в деструктивних цілях. Тому провідні науковці, відзначаючи негативні наслідки науково-технічного прогресу для життя та здоров'я людини, виступають за встановлення жорсткого контролю за проведенням усіх наукових досліджень і особливо застосуванням їх результатів на практиці. Як зазначав ще декілька десятиріч тому видатний фізик М.Борн, «у реальній науці відбулися зміни, які роблять неможливим збереження старого ідеалу служіння знанню заради нього самого... Ми були переконані, що це ніколи не обернеться злом, оскільки пошук істини є добром сам по собі. Це був чудовий сон, від якого нас пробудили світові події» [1, с.130]. Учені все активніше наполягають на необхідності дотримання принципу єдності наукових ідей і ціннісного підходу до науки, пропонуючи змістити акценти в науковому пізнанні світу на основі визначення відповідності отриманих результатів наукових досліджень гуманістичним цінностям.

Зважаючи на те, що здібні й обдаровані учні у майбутньому стануть провідними фахівцями в політиці, економіці, промисловості, а також різних сферах наукового знання, зрозумілою стає надзвичайна важливість реалізації аксіологічного підходу в роботі з цим контингентом дітей на засадах *системності та безперервності*.

Крім того, здібні й обдаровані учні можуть мати певні особистісні вади, зумовлені особливостями інтелектуального та психосоціального розвитку цієї категорії школярів. Недарма кажуть, що наші недоліки є продовженням наших переваг. Так, успіхи у навчанні та випередження однолітків в інтелектуальному розвитку можуть спровокувати зазнайство й марнославство, а розумова самостійність спричинити протиставлення себе іншим людям. До того ж, деякі школярі мають завищену самооцінку, що заважає їм критично здійснювати рефлексію власних дій і вчинків, а також прислухатися до порад дорослих. Навіть така, здавалося б, явна перевага, як легкість у засвоєнні всіх навчальних предметів, може в юнацькому віці спричинити утруднення під час професійного самовизначення. Ці моменти маємо обов'язково враховувати, реалізуючи аксіологічний підхід у процесі навчання здібних і обдарованих учнів.

З огляду на порушену проблему доцільно звернутися до аналізу накопиченого вітчизняними й зарубіжними педагогами вагомим практичного досвіду з формування особистісних цінностей учнів, який може стати у нагоді в роботі зі здібними й обдарованими дітьми. Ще за радянських часів першим серед педагогів ідею про необхідність ціннісного збагачення змісту шкільної освіти висловив видатний український теоретик і практик В.Сухомлинський. Учений наголошував, що навчання не можна зводити лише до процесу формування знань, умінь і навичок. Необхідно «вчити дитину правильно жити, правильно вчиняти, правильно ставитися до людей і до самої себе» [11, с. 10–11].

Складно переоцінити наукову і громадянську сміливість В.Сухомлинського, який не лише зробив цінності стрижневою категорією своєї наукової та практичної діяльності, а й постійно наголошував, що справжні цінності мають загальнолюдський характер. Беззаперечно цінним для сучасних педагогів – науковців і практиків – є й досвід реалізації ціннісного підходу в Павлівській школі, описаний видатним педагогом.

Корисно також звернутися до прогресивного досвіду Данії, де на державному рівні був розроблений моральний кодекс доцільної індивідуальної поведінки та системи цінностей ХХ ст. Засвоєння такого кодексу орієнтувало молодь не на накопичення матеріального багатства чи досягнення кар'єрного успіху, а на інтеріоризацію традиційних і новітніх демократичних цінностей. Як вважає К.Корсак, поширення дії цього кодексу на всю планету є важливим завданням для систем виховання та освіти ХХІ ст. [4, с. 52].

Зауважимо, серед педагогів зарубіжних країн значної популярності набула концепція інтеркультурної освіти, реалізація якої спрямована на виховання кожного учня як майбутнього громадянина країни, Європи та світу. При цьому випускники школи мають бути притаманні основні соціально значущі особистісні якості – гуманність, толерантність,

справедливість, чесність, відповідальність, шанобливість до культурних і національних традицій інших народів тощо, а також спроможність до творчої співпраці, самостійного вибору в оцінках та вчинках [3].

Особливий інтерес для вчителів щодо організації навчання здібних та одарованих учнів на аксіологічних засадах представляє досвід ціннісного збагачення уроків, накопичений вітчизняними загальноосвітніми навчальними закладами. Зокрема, такий досвід мають ЗНЗ І–ІІІ ступенів Харківської області, що брали участь у всеукраїнському експерименті з реалізації ціннісного підходу до організації навчально-виховного процесу. У межах цього експерименту вчителем географії Харківської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів №5 Г.Довгань у 8-му класі був проведений «урок-телеконференція» на тему «Геоecологічна ситуація в Україні». Основними дійовими особами на цьому уроці були: ведучий телеконференції, міністр екології та природних ресурсів, міністр охорони здоров'я, голова Держкомітету з гідрометеорології України, представник Green Peace, народний депутат Верховної Ради, юрист, представники засобів масової інформації (решта учнів класу). Під час конференції було окреслено й обговорено такі основні проблеми:

- високий рівень забрудненості атмосферного повітря внаслідок неконтрольованих промислових викидів, особливо в Донецькому та Придніпровському районах;
- річки та водосховища в Україні за складом хімічних речовин у недалекому майбутньому можуть ілюструвати таблицю М.Д. Менделєєва;
- порушення рівноваги у верхніх зонах літосфери через проведення гірничих робіт промислової та міської забудови призвело до активації несприятливих фізико-географічних процесів – зсувів, карсту, просідання, провалів, підтоплення;
- за останні десятиріччя змінилася якість ґрунтів, зменшилася їхня кількість, збільшилось забруднення;
- найбільшої шкоди природному середовищу завдала катастрофа на Чорнобильській АЕС, яка так порушила екологічну рівновагу, що це призвело до значного підвищення рівня захворюваності та смертності серед населення.

Наприкінці уроку спільними зусиллями всіх учасників телеконференції було висловлено такі пропозиції щодо вирішення порушених проблем:

1. Використання нових, досконаліших технологій на небезпечних для навколишнього середовища підприємствах.
2. Комплексне перероблення сировини (металургійних шлаків, відходів спаленого вугілля тощо), утилізація відходів.
3. Удосконалення державного законодавства про відповідальність підприємств і приватних осіб за нанесення шкоди будь-якій частині природного середовища.

4. Використання наукових принципів еколого-ландшафтного землеробства.

5. Запровадження в навчальних закладах курсу «Раціональне природокористування», що сприятиме вихованню людини з новим екологічним світоглядом.

6. Сприяння тим підприємствам, які дбали не лише про свій екологічний стан, а й про охорону природи.

7. Проведення школярами акції «Зробимо своє місто чистим!».

Повністю план-конспект цього уроку, а також конспекти уроків інших учителів, які брали участь в експериментальній роботі, наведено в навчально-методичному посібнику «Реалізація ціннісного підходу до організації педагогічного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах I–III ступенів» [13]. Результати цього експерименту відображено й в інших навчально-методичних матеріалах, окремі з них представлено в друкованому вигляді. Ці матеріали можна творчо використовувати під час організації навчання здібних і одарованих учнів на аксіологічних засадах.

Отже, відзначимо, що організація навчання здібних і одарованих учнів на аксіологічних засадах є актуальною потребою сьогодення, адже лише так можна забезпечити формування в них суспільно значущих особистісних цінностей, що визначають загальну спрямованість життєдіяльності людини та сприяють її повноцінній самореалізації.

Література

1. Борн М. Моя жизнь и взгляды / М.Борн. – М.: Прогресс, 1973. – 176 с.
2. Веселова В.В. Билет в будущее / В.В. Веселова. – М.: Знание, 1990. – 80 с.
3. Іванюк І. Ціннісні орієнтації у світлі концепцій інтеркультурної освіти / І.Іванюк // Шлях освіти. – 1997. – №1. – С. 26–27.
4. Корсак К. Проблемы педагогики и перспективы их решения в новом тысячелетии / К.Корсак // Народное образование. – 2002. – №2. – С. 44–54.
5. Краевский В.В. Проблемы научного обоснования обучения (Методологический анализ) / В.В. Краевский. – М.: Педагогика, 1977. – С. 4–5.
6. Лернер И.Я. Задачи и содержание общего и политехнического образования / И.Я. Лернер, М.Н. Скаткин // Дидактика средней школы: некоторые проблемы современной дидактики / Под ред. М.Н. Скаткина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Педагогика, 1982. – 264 с.
7. Маслоу А.Г. Дальние пределы человеческой психики / А.Г. Маслоу. – СПб.: Евразия, 1999. – 432 с.
8. Оллпорт Г.В. Личность в психологии / Г.В. Оллпорт. – М.: КСП+, СПб.: Ювента, 1998. – 345 с.
9. Роджерс К.Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека / К.Р. Роджерс. – М.: Издательская группа «Прогресс», 1998. – 480 с.
10. Сластенин В.А. Педагогика: Учеб. пособие / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов; под ред. В.А. Сластенина. – М.: Академия, 2002. – 576 с.
11. Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека. Педагогическое наследие / В.А. Сухомлинский; сост. О.В. Сухомлинская. – М.: Педагогика, 1990. – 288 с.
12. Ткачова Н.О. Аксіологічні засади педагогічного процесу в сучасних загальноосвітніх навчальних закладах: дис. ... докт. пед. наук / Н.Ткачова. – Луганськ, 2007. – 512 с.
13. Ткачова Н. Реалізація ціннісного підходу до організації педагогічного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах I–III ступенів: навч.-метод. посібник / Н.Ткачова. – Харків: Константа, 2006. – 318 с.

Анотації

Наталія ТКАЧОВА, Артем ТКАЧОВ **Аксіологічні засади організації навчання здібних і обдарованих учнів**

У статті визначено аксіологічні засади організації навчання здібних і обдарованих учнів. Охарактеризовано групи основних освітніх цінностей, що складають теоретичну основу реалізації навчально-виховного процесу в сучасних загальноосвітніх навчальних закладах. Розкрито специфіку організації навчання здібних і обдарованих учнів на засадах цих цінностей.

Ключові слова: аксіологічні засади, навчання, освітні цінності, здібні та обдаровані учні, загальноосвітній навчальний заклад.

Наталія ТКАЧЁВА, Артем ТКАЧЁВ **Аксиологические основы организации обучения способных и одарённых учащихся**

В статье определены аксиологические основы организации обучения способных и одарённых учащихся. Охарактеризованы группы основных образовательных ценностей, составляющих теоретическую основу реализации учебно-воспитательного процесса в современных общеобразовательных учебных заведениях. Раскрыта специфика организации обучения способных и одарённых учащихся на основе этих ценностей.

Ключевые слова: аксиологические основы, обучение, образовательные ценности, способные и одарённые учащиеся, общеобразовательное учебное учреждение.

Nataliya TKACHOVA, Artem TKACHOV **The axiological basis of secondary school capable and gifted pupils study organization**

The axiological basis of secondary school capable and gifted pupils study organization are defined in this article. The groups of main educational values that compose theoretical basis for the realization of pedagogical process in modern secondary school are characterized. The specificity of capable and gifted pupils study organization is given.

Keywords: axiological basic, study, educational and pedagogical values, capable and gifted pupils, secondary school.